

SOCK10: Kandidatuppsats, 15 hp

Vårterminen 2024

Att hantera brottslighet i skolmiljö

En kvalitativ studie om rektorers syn på funktionen av en polisanmälan i mellanstadiet

Hannah Stenkvist

Handledare

Jan-Olof Nilsson

Abstract

Titel: Att hantera brottslighet i skolmiljö: En kvalitativ studie om rektorers syn på funktionen av en polisanmälan i mellanstadiet

Författare: Hannah Stenkvist

Handledare: Jan-Olof Nilsson

Kandidatuppsats: SOCK10, 15hp

Sociologiska institutionen, vårterminen 2024

I en rapport från Brottsförebyggande rådet så framkommer skolan som en plats där många unga utsätts för brott. Idag har skolor ingen skyldighet att polisanmäla brott i skolmiljö, utan det är upp till varje rektor att avgöra om det förekommer fall där det anses vara lämpligt. Regeringen har 2024 presenterat ett förslag om att polisanmälningar bör bli obligatoriskt vid all brottslighet i skolan. Tidigare forskning har visat på att kriminalisering av unga kan vara både juridiskt komplicerat samt bidra till att unga blir fast med den kriminella stämpeln. Syftet med denna studie är att se över hur rektorer resonerar kring funktionen av en polisanmälan i skolmiljö, med fokus på mellanstadiet, samt vilka för- och nackdelar det finns. Studien baseras på en tematisk analys av data från fem semistrukturerade intervjuer med rektorer och biträdande rektorer, utifrån Hirschis (2002) teori om sociala band samt Sutherland och Akers (1998) teori om social inlärning. Resultatet i studien visar på att rektorer drar sig från att polisanmäla i mellanstadiet om det inte rör sig om allvarlig brottslighet. Det talas framför allt om att relationen med elevens föräldrar kan försämrans vid en polisanmälan, och att skolans arbete med eleven då kan försvåras. Det finns också fall där föräldrarna rättfärdigar sitt barns beteende vid en polisanmälan, vilket bidrar till en social inlärning där ett kriminellt beteende belönas och rationaliseras. Intervjupersonerna menar att polisanmälan i vissa fall kan fungera bra som en markering, både för eleven som utfört handlingen, elever i omgivningen, samt elevens föräldrar. Men det kan också påverka negativt om den sociala kontrollen hos eleven försämrans eller om det som tidigare nämnt leder till en negativ social inlärning. Studien visar på att en polisanmälan blir ett socialt dilemma som kan ge olika effekter beroende på omständigheterna kring eleven och händelsen.

Nyckelord: Polisanmälan, skola, rektor, brott, social inlärning, sociala band

Förord

Jag vill framföra ett tack till min handledare Jan-Olof Nilsson som har väglett mig genom arbetet och gett värdefulla kommentarer. Jag vill även tacka de respondenter som tog sig tid att ställa upp på intervju och som gjorde denna studie möjlig att genomföra.

Innehåll

1. Inledning	5
1.1. Syfte och frågeställning	6
2. Forskningsöversikt	6
2.1. Tidiga ingripanden och individinsatser som kriminalpolitisk strategi	7
2.2. Polisens roll i amerikanska skolor	8
2.3. Kriminalisering av unga	8
2.4. Polisanmälningar i skolmiljö	9
2.5. Sammanfattning	10
3. Teoretiska utgångspunkter	11
3.2. Social kontroll och sociala band	13
3.3. Sammanfattning	15
4. Metod	16
4.1. Metodval	16
4.2. Urval	16
4.3. Intervjuerna	17
4.4. Analys	19
4.5. Etik och etiska överväganden	20
4.6. Trovärdighet, överförbarhet och pålitlighet	21
4.7. Metoddiskussion	22
5. Resultat och analys	22
5.1. Normbrytande beteende som en lärandeprocess	22
5.2. Polisanmälningar utifrån social kontroll	25
5.2.1. <i>Relationer och anknytning</i>	25
5.2.2. <i>Övertygelse</i>	26
5.3. Polisanmälningars påverkan på inlärningsprocessen för brottsligt beteende	28
5.3.1. <i>Polisanmälan som en markering</i>	28
5.3.2. <i>Dilemmat med en polisanmälan</i>	30
6. Avslutande diskussion	31
6.1. Sammanfattning av resultat och analys	31
6.2. Diskussion	32
6.3. Studiens styrkor och begränsningar	33
6.4. Framtida forskning	34
7. Referenser	36
Bilaga 1	38

1. Inledning

Som en del av arbetet mot brott i skolmiljö, har regeringen presenterat ett förslag om att reglera skolors skyldighet att polisanmäla misstänkt brottslighet. Bestämmelsen ska tillämpas i alla skolformer med start från förskoleklass, och utgångspunkten är att alla misstänkta brott i skolmiljön ska polisanmälas. En helhetsbedömning ska alltid göras, och undantag bör göras för situationer där det finns övervägande skäl som talar mot att göra en polisanmälan (SOU 2024:17, s.26). I en tidigare utredning gjord på uppdrag av justitiedepartementet så ansågs inte polisanmälningar som något som bör bli obligatoriskt i grundskolan då det kan bli juridiskt komplicerat på grund av de olika åldrarna på barnen. Däremot anses tidiga insatser för att förebygga att barn utvecklar ett ogynnsamt beteende vara effektivt (Vainik 2017, s.76).

Skolan brukar framhållas som en av de viktigaste brottsförebyggande aktörerna i samhället. Men skolans roll i debatten om den ungdomsbrottslighet som uppmärksammas i samhället kan ses ur två olika perspektiv. I forskningen ses skolans dels som en potential i det brottsförebyggande arbetet, framför allt genom den möjlighet som finns att utöva social kontroll. Men skolan kan också ses som en institution som kan generera brottslighet genom att befästa och reproducera ungas ojämlika villkor. Skolan som organisation kan utifrån dessa synsätt både öka och minska sannolikheten för att unga hamnar i kriminalitet (Sandahl 2022, s.349).

Skolan är inte bara uppmärksammas som en plats för brottsförebyggande arbete. Skolundersökningar och nationell statistik visar även att delar av ungdomsbrottsligheten sker i just skolmiljön. I flertalet studier om den upplevda trivseln och tryggheten hos barn i grundskolan så framkommer det att det finns ett antal barn som upplever en utsatthet för oönskade handlingar i skolmiljön (Vainik 2017, s.36). I en studie av BRÅ (2023), där brott mot målsägande mellan 7–14 år studerats under tidsperioden 2018–2020, framträder skolan som en av de fyra huvudsakliga arenorna där brotten ägt rum. Skolan är speciellt framträdande som brottsplats i åldersgruppen 10–12 år jämfört med övriga åldersgrupper (ibid., s.40–41).

Intresset för att studera polisanmälningar av barn i mellanstadiet väcktes under min utbildning då jag utförde en praktiktermin hos Polismyndigheten. Att polisanmäla barn som utför oönskade handlingar var något som polisen själva lyfte som viktigt, men att framför allt låg- och mellanstadiet många gånger undviker att göra det. Utifrån lagförslaget om att göra

polisanmälningar i skolmiljö obligatoriskt, så är det därför av intresse att undersöka rektorer på mellanstadiets syn på polisanmälningar. Då tidigare forskning har ett fokus på varför skolor väljer att göra anmälningar, så har denna mer fokus på hur rektorer resonerar kring funktionen av en polisanmälan.

1.1. Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att analysera hur rektorer resonerar kring funktionen av polisanmälningar i skolmiljö samt vilka för- och nackdelar det finns, med fokus på mellanstadieelever. Det kommer att göras utifrån följande frågeställningar:

- Vad är rektorers inställning till att polisanmäla barn som begår brottsliga handlingar i skolmiljö?
- Vilka för- och nackdelar anser rektorer att det finns med att göra en polisanmälan när barn begår brottsliga handlingar i skolmiljö?

2. Forskningsöversikt

Översikten av den aktuella och relevanta forskningen som presenteras nedan har sökts med hjälp av LUBsearch samt Google Scholar. Samtliga artiklar är peer reviewed, vilket säkrar att forskningen håller en hög standard. Sökord som använts har varit kombinationer av följande ord: school; police report; child*; Sweden; crime; prevent*; effect*; och criminal*. De olika sökningarna som gjordes gav ett mycket stort antal artiklar. Från dessa valdes de två artiklarna i forskningsöversikten ut som ansågs ha relevans för denna studie. Den litteratur som använts har sökts via källförteckning i andra relevanta studier. När urvalet av relevant forskning gjordes så värdesattes en svensk kontext, då fenomenet internationellt sett ser annorlunda ut jämfört med i Sverige. En studie från USA har använts för att visa på hur polisens resurser används på skolor i det brottsförebyggande arbetet.

Den valda forskningen har relevans för följande studie på olika sätt. Dels beskriver den mer kriminalisering av unga, effekten av tidiga ingripanden, samt polisens roll i skolan i USA. Men det tas även upp forskning kring polisanmälningar i grundskolor och det som studerats av fenomenet idag. Forskningsöversikten ska bilda en helhet och en övergripande förståelse

över det som är relevant även runt det specifikt studerade fenomenet som följande studie tar upp.

2.1. Tidiga ingripanden och individinsatser som kriminalpolitisk strategi

I en studie gjord av Henrik Tham (2022) så sätts tidiga ingripanden och individinsatser i relation till kriminalpolitisk strategi. Både politiker och forskare trycker på att åtgärder måste sättas in mot unga innan de oönskade beteendena uppstår. Det har bland annat gjorts politiska uttalanden om att ”ju tidigare och tydligare samhället vidtar åtgärder när unga är på väg i fel riktning desto större är möjligheten att bryta den negativa utvecklingen” (Tham 2022, s.309). Några av slutsatserna som dragits om unga i riskzon är exempelvis att unga som begår allvarliga brott har en benägenhet att börja tidigt och sedan fortsätta länge med brottsligheten. En annan slutsats är att myndigheter inte ingriper tillräckligt effektivt före tolv års ålder när det handlar om en potentiell lagöverträdare (ibid., s.310). Tham problematiserar om tidiga ingripanden är lösningen på brottsproblemet. För att de tidiga insatserna ska bli effektiva mot framtida brottslighet så krävs det att det utifrån tidiga riskfaktorer görs prediktioner om brott som begås i vuxen ålder. Det behöver även finnas effektiva åtgärder mot unga som har uppvisat dessa riskbeteenden. Här behöver individuella förhållanden och egenskaper tas i beaktning (ibid., s.310–311).

Tham ger exempel på en studie som gjordes i slutet av 90-talet i England (ibid., s.316). Där gjordes prediktioner utifrån förhållanden hos pojkar i åtta till tio års ålder, för att sedan jämföras med lagföring för våldsbrott fram till fyrtio års ålder. Det som studien visade var att den starkaste prediktionen var skattningar från kamrater och lärare om individen ansågs bråkig och besvärlig. I gruppen med individer som skattats som bråkiga, så lagfördes 22% senare för våldsbrott. Gruppen med ej bråkiga individer hade 7% lagförda för våldsbrott. Studien visar alltså på en relativt hög risk för att lagföras som vuxen om bråkigt beteende visats i ung ålder. Men samtidigt klarade sig över tre fjärdedelar av den bråkiga gruppen från framtida lagföring. Att predicera framtida lagföring för allvarlig brottslighet utifrån tidiga riskbeteenden är därför möjligt, men träffsäkerheten är måttlig (ibid., s.316).

Det som Tham (2022) vill ha sagt med sin forskning är att ”tidiga ingripande” riskerar att bli begränsade till en liten grupp människor som har vissa erfarenheter eller egenskaper som anses vara riskfaktorer. Men som ovan nämnda studie visar så är inte ens de ”tydliga” riskfaktorerna ett garanterat tecken på framtida kriminalitet. Därför kan inte individfaktorer

enskilt förklara brottslighet, och därför kan inte heller tidiga ingripanden utifrån riskfaktorer vara den enda lösningen på att minska framtida brottslighet (ibid., 339–341).

2.2. Polisens roll i amerikanska skolor

Internationellt sett så har polisen en annan roll i amerikanska skolor jämfört med i Sverige. I USA så har exempelvis den polisiära närvaron på skolor ökat på grund av rädslan för skolskjutningar. Däremot har frågan kring vad polisens roll i skolan bör vara kvarstått (Coon & Travis III 2012, s.16). I studien gjord av Coon och Travis III (2012) så undersöks polisens roll i skolor i USA utifrån både rektorers och polisers rapportering av polisens involvering i skolan. Resultatet i studien visar att polisen exempelvis använde sig av rådgivning och mentorskap för elever och familjer. Polisen var även på en del skolor delaktiga vid olika typer av event på skolorna. På en del skolor förekom det också att polisen hade olika typer av lektioner för elever. Det vanligaste var anti-drog lektioner, men även lektioner om till exempel alkohol och brottsprevention (ibid., s.23–24). Polisens roll på skolorna var inte endast som en direktkontakt med eleverna, utan de allra flesta rektorerna rapporterade att de arbetat fram säkerhetsplaner tillsammans med polisen (ibid., s.25).

Det som studien visar är att polisen har en viktig roll i frågan om skolors säkerhet. Men den visar samtidigt på många olika sätt för polisen att vara delaktig i det säkerhets- och brottsförebyggande arbete som görs på skolorna. Det som studien inte svarar på men som det ges som förslag till framtida studier är huruvida effekten av de olika rollerna polisen kan ha i skolan påverkar det brottsförebyggande arbetet (ibid., s.28).

2.3. Kriminalisering av unga

Den norska kriminologen och sociologen Nils Christie (2005) menar på att de flesta barnen någon gång kommer att utföra en handling som enligt lag är kriminell. Många gånger är det en händelse inom familjen och som sällan leder till en rättslig process eller en kriminell stämpel. Men om handlingen som barnet gjort blir känd utanför familjen och en rättslig process startar, så kommer flera myndigheter och organisationer att stå beredda för att sätta ett ord på den handlingen som begåtts. Här beskriver Christie (2005) risken med att nya ord för att beskriva barnet tränger sig på, och att dessa ord kan fastna. Han beskriver kriminalitet som

ett sätt att definiera och klassificera oönskade handlingar, men att det finns flera sätt att göra det på som inte nödvändigtvis sätter barnet i facket som kriminell (ibid., s.21–22).

Christie (2005, s.23) beskriver vidare hur samhällets syn på ungdomsbrottslighet har förändrats under åren. När han var ung så förekom det återkommande slagsmål på skolgården, vilket alltid avbröts av lärare som släpade med sig de involverade barnen till rektorn. Idag hade barnen i stället kunnat tas till en polisstation. En del i det är att det har blivit lättare att rapportera våld till polisen jämfört med förr. Men Christie tar även upp olika synsätt på fenomenet, där skolöverstyrelsen uttalat sig om att det är bättre att oönskade handlingar i skolan klaras upp på egen hand om möjligt. Skolverket gjorde åtta år efter skolöverstyrelsens uttalande ett uttalande om att det inte är skolans ansvar att ta ställning till om något är ett brott eller inte och därför bör allting polisanmälas. Christie menar att de olika synsätten på när och om en polisanmälan bör göras resulterar i en ökning av ungdomsvåldet, och speciellt när det handlar om mindre allvarligt våld (ibid., s.24).

En viktig del i Christies (2005) forskning om kriminalitet är att han har en generellt kritisk syn på straff och rättvisa, där han fokuserar mer på vad som är humanistiskt samt en förståelse för mänskligt beteende och de samhällsstrukturer som finns. Han menar på att straff kanske inte är lösningen på brottsligheten, utan att straffinrättningar bör hållas minimala. Samtidigt beskriver han hur polis och rättsväsende är ett framgångsrikt sätt att kontrollera en stor mängd oönskade beteende (ibid., s.174). Men att det också är viktigt att ha med i åtanke att kriminalitet är en social konstruktion, och därför finns det också olika sätt att se och bemöta det på (ibid., s.180).

2.4. Polisanmälningar i skolmiljö

Forskning om polisanmälningar av barn som inte uppnått straffbarhetsåldern i skolmiljö är i en svensk kontext bristfällig. Anne-Lie Vainik skrev 2017 en avhandling i socialt arbete som baseras på fyra delstudier om polisanmälningar i grundskolan. Hon beskriver att skollagen är en mållagsstiftning, vilket innebär att varje skolas rektor har handlingsfrihet. Det är med andra ord rektorer och lärare på varje enskild skola som avgör när en polisanmälan bör göras i fall av skolrelaterad brottslighet utifrån deras personliga uppfattning av händelsen (Vainik 2017, s.66).

Vainiks (2017) studier visar att det i många fall är rektorer som har gjort en polisanmälan, men att det även förekommer att föräldrar till barn som blivit utsatta i skolan som väljer att

polisanmäla händelser. I fallen där föräldrar gör en polisanmälan så är det oftast med motiveringen att de har en misstro till skolan, då till exempel kommunikationen kring händelsen inte har fungerat. De andra motiveringarna som förekommer hos framför allt rektorerna är att anmälan ska fungera som en disciplinering, men det kan också vara en sista utväg där motiveringen är att ”något måste göras” (Vainik 2017, s.69-70). Bland rektorer som valt att vid något tillfälle göra en polisanmälan så skiljer det sig i vilka handlingar som anses bör leda till en anmälan. Den vanligaste anledningen till att det görs en polisanmälan av rektorer är att det behövs en markering mot barnet som utfört handlingen, men även mot omgivande barn som ska avskräckas från att utföra samma oönskade handling. En polisanmälan utfärdad av en rektor kan också vara riktad mot föräldrar till barnet som begått handlingen, där försök till kommunikation med föräldrar inte har gett önskad effekt (ibid., s.71–73). Polisanmälan i dessa fall har många gånger blivit ett sätt att försöka fånga föräldrars och socialtjänstens uppmärksamhet, vilket gör att polisanmälan fungerar som en indirekt kommunikation mellan familj, skola och socialtjänst (ibid., s.79).

Ovan nämnda delstudier har sats i perspektiv till en teori om det moderna samhällets utveckling med utgångspunkt i system- och livsvärld. Dagens samhälle beskrivs som en komplex tillvaro med en utökad systemdifferentiering, där samhället är uppdelat i flera sociala system och delsystem. När den sociala komplexiteten i ett visst system, till exempel skola, har blivit för hög på grund av en oförmåga att skapa en språkligt förenad livsvärld kring ett barn i skolan, så söker de involverade vuxna stöd i ett omgivande system (till exempel polis). En polisanmälan kan då hjälpa till att undvika en systemkollaps (Vainik 2017, s.88). Däremot menar Vainik att polisanmälningar i skolmiljö kan tänkas bli problematiskt som ett pedagogiskt verktyg då det inte finns någon forskning om effekterna av att göra skolrelaterade polisanmälningar bland barn. Det gör det till en fortsatt viktig forskningsfråga för det sociala och brottsförebyggande arbetet (ibid., s.93).

2.5. Sammanfattning

Det som forskningen visar är att det finns en delad åsikt i hur polisanmälningar bör tillämpas i skolmiljön, och även skillnader i hur det tillämpas. Det finns även olika perspektiv på om barn bör ses som kriminella, och att det begreppet ska användas med försiktighet. Genom att använda sig av tidiga ingripanden vid avvikande beteenden, så finns det risk att det inte angrips på rätt sätt eller utifrån rätt prediktion. Men samtidigt kan ett ingripande genom till

exempel en polisanmälan sätta en tydlig gräns för vad som är ett oönskat beteende. Utifrån det internationella perspektivet så visar det sig ändå att polisen bidrar till avskräckning genom att vara närvarande och delaktiga bland unga. Även utifrån studien om polisanmälningar så finns det positiva utfall av att blanda in polisen i ärenden gällande barn, vare sig det är för att fånga föräldrars uppmärksamhet eller för att få barnet att sluta med det oönskade beteendet.

3. Teoretiska utgångspunkter

För att analysera det insamlade materialet och svara på studiens frågeställningar så används Sutherlands och Akers teorier om differentiell association och social inlärning, samt Hirschis teori om sociala band. Dessa teorier beskriver hur kriminellt beteende lärs in, men också hur det genom sociala interaktioner och individuella faktorer kan kontrolleras och förhindras. I analysen kommer dessa att sättas i kontext med hur en polisanmälning av ett barn kan påverka ett eventuellt kriminellt beteende, både utifrån positiva och negativa aspekter.

3.1. Social inlärning

En väl etablerad teori om brottsligt beteende inom kriminologin är Sutherlands teori om differentiella associationer. Sutherland delade in sin teori i nio olika faktorer som beskriver brottsligt beteende. Nedan ges exempel på några av dem som är av relevans för studiens forskningsfrågor:

1. Kriminellt beteende är inlärt – det är inte något som uppträffas av enskilda individer, utan det är andra i samhället som lär ut vad som är ett kriminellt beteende.
2. Differentiella associationer kan påverka olika – alla interaktioner och sociala kontakter har inte samma inverkan på individen. Vissa interaktioner kan uppmuntra till ett brottsligt beteende, medan andra kan förhindra det. Intensiteten på de differentiella associationerna påverkar också effekten av dem.
3. Inlärningsprocessen för brottsligt beteende – Sutherland menar att inlärningsprocessen för brottsligt beteende sker genom samma mekanismer som för lärandet av icke-brottsligt beteende. Individer lär sig genom belöning, straff, imitation och differentiell förstärkning.

4. Rationalisering – De individer som har lärt in ett brottsligt beteende kan utveckla ursäkter eller rationaliseringar för sitt beteende. Det kan vara ett sätt att rättfärdiga sina handlingar och sedan fortsätta med beteendet.

[S]imply knowing how to carry out a crime in the sense of going through the behavioral sequence is not sufficient to account for lawbreaking, except in the negative sense that if the act requires a complicated set of tasks or skills that the person does not possess then he or she cannot commit the crime. Rather, the direction of previously learned motives, drives, rationalizations, and attitudes must orient the person toward being willing to violate the law (Akers 1998, s.25–26)

Sutherland menar att rationalisering av ett beteende, tillsammans med motiv eller driv för att begå en viss handling, är något som kan leda en person till att vara villig att träda över samhällets regler och lagar.

(Akers 1998, s.23–25)

Sammanfattat så såg Sutherland brottslighet som en inlärningsprocess, både i form av verbal och icke-verbal interaktion. Inläringen kan ske av både kriminella beteenden och icke-kriminella beteenden. Även olika tekniker, motiv samt attityder till samhällets normer menar Sutherland är något som lärs in av en individs sociala omgivning. (Akers 1998, s.27).

Sutherland benämner det som en balans baserad på frekvens, konstans och intensitet för hur mycket en individ utsätts för kriminella definitioner:

If one is exposed to law-violating definitions and at the same time is relatively isolated from law-abiding definitions, or if he is exposed to the former first, more frequently for a longer time, and with greater intensity than the latter, he will learn the techniques and definitions favorable to crime and will commit crime (Akers 1998, s.27).

Ronald L Akers teori om social inläring utgår ifrån Sutherlands teori, men inkluderar även andra aspekter som ger den en bredare förklaring till kriminellt och avvikande beteende. Sutherland har till exempel fokus på inläring genom observationer och interaktioner, medan Akers introducerar flera specifika inlärningsmekanismer. Det är till exempel imitation, differentiell förstärkning, kognitiv inläring och direkt erfarenhet. Akers teori om social inläring menar precis som Sutherlands att individer lär sig avvikande beteende genom att efterlikna andra, få negativa eller positiva konsekvenser för sina handlingar, eller genom att omvärdera och rekonstruera sina kognitiva strukturer. Det sistnämnda handlar om hur en

individ förändrar sina attityder och värderingar genom den sociala inläringen (Akers 1998, s.51–53).

Akers (1998) menar också att individen har en aktiv roll i inlärningsprocessen av ett beteende. Det är inte bara en direkt påverkan av sitt sociala umgänge, utan det är ett aktivt val att engagera sig i det brottsliga beteendet baserat på de inlära attityderna och värderingarna. Akers beskriver det som att en individ har en inre dialog med sig själv utifrån de inlärd associationerna av ett beteende, för att sedan komma fram till om beteendet är värt det utifrån de belöningar och straff som det kan ge (ibid., s.85). Inläringen av beteende behöver nödvändigtvis inte heller ske genom vänner och familj, utan det kan även läras in genom media, olika institutioner eller andra källor för social inläring (ibid., s.77).

Social inläringsteori har till exempel använts i studier för att beskriva mäns våld mot kvinnor. Om ett barn har blivit exponerat för våld, antingen i hemmet eller i närmiljö, så finns det en ökad risk för att använda våld som vuxna. En studie av Murrell et al. (2007) visar att de män som endast har bevittnat våld är mer benägna att utföra ett frekvent våld i hemmet som vuxna, jämfört med de som själva utsatts för våldet. Det förklaras genom social inläringsteori, då det visar betydelsen av att observera någon annans handling. Det studien visar på är att en individ inte behöver vara utsatt för en kriminell handling för att själv använda sig av samma tekniker, utan det ger i studiens fall ett mer frekvent användande av kriminella handlingar när en individ endast har bevittnat handlingarna (ibid.).

3.2. Social kontroll och sociala band

Inom kriminologin så ställs oftast frågan varför en individ väljer att begå ett brott. Men det som kontrollteorierna har ett fokus på är i stället vad det är som gör att alla andra i samhället väljer att inte begå brott. Det vill säga, vad det finns för kontrollerande faktorer som hindrar oss från att begå dessa handlingar (Newburn 2017, s.246). Den forskare som nog är den mest välkända inom kontrollteorin är Travis Hirschi. Som ett svar på den tidiga kontrollteorin så menade Hirschi på att vi alla är föremål för djuriska impulser att begå vissa typer av handlingar, och att det därför måste finnas faktorer som hindrar oss ifrån det (ibid., s.249). Det som Hirschi menar är anledningen till ett avvikande beteende är att individens band till samhället är svagt eller trasigt. Hirschis syn på social kontroll ledde fram till den så kallade sociala band teorin (ibid., s.250).

I Hirschi's teori om sociala band så finns det fyra variabler som påverkar en individs band till samhället:

1. ”Anknytning” (attachment) - Den handlar om en individs nära relationer till andra personer i sin omgivning. Det kan till exempel vara föräldrar, lärare eller vänner. Hirschi menar att om en individ inte bryr sig om vad andra människor tycker eller önskar, så är hen inte heller bunden till samhällets normer.

”If a person does not care about the wishes and expectations of other people-that is, if he is insensitive to the opinion of others- then he is to that extent not bound by the norms. He is free to deviate” (Hirschi 2002, s.18).

Anknytningen anser Hirschi (2002) vara den viktigaste av de fyra variablerna i modellen om sociala band.

2. ”Åtagande” (commitment) - Det innebär i vilken grad individen tar frivilliga åtaganden och ansträngningar för att nå samhällelig framgång. Det kan vara till exempel att gå en utbildning eller att starta en yrkeskarriär. En individ som har ett stabilt arbete eller har bra betyg i skolan, måste överväga konsekvenserna för ett avvikande beteende för att inte riskera att förlora sin karriär.
3. ”Involvering” (involvement) – Hur involverad individen är i olika typer av konventionella aktiviteter. Det kan vara både inom skola, arbete eller föreningar. Det Hirschi säger om denna variabel är att en individ som är väldigt involverad i någon form av aktivitet helt enkelt inte har tid för något avvikande beteende.
4. ”Övertygelse” (belief) – Övertygelse handlar om hur övertygad en individ är om att det är moraliskt viktigt att följa de lagar och regler som finns i samhället. Ju mindre en individ tror på vikten av att följa lagar, desto större risk är det att bryta mot dem.

”We assume, in contrast, that there is variation in the extent to which people believe they should obey the rules of society, and, furthermore, that the less a person believes he should obey the rules, the more likely he is to violate them.” (Hirschi 2002, s.26).

Däremot ger Hirschi ingen förklaring eller motiv till varför övertygelsen är försvagad, eller varför den avvikande handlingen har begåtts.

(Hirschi 2002, s.16–26)

När dessa faktorer läggs ihop så menar Hirschi att de beskriver attityd och beteende hos en icke-avvikande individ. En kriminell individ är i stället friare från sådana typer av social

kontroll, speciellt när det gäller anknytning. Bland unga så har anknytning till föräldrar en viktig roll i sambandet med avvikande beteende (Newburn 2017, s.252).

Relationen till skolan menar Hirschi (2002) är en viktig plats då skolan förutom anknytning även kan vara med och påverka en individs åtaganden och involvering. Med hjälp av skolan så kan en individ gå från barn till vuxen med ett minimalt användande av avvikande beteenden (ibid., s.110). Hirschi visar på att elever som det går sämre för i skolan är mer benägna att begå kriminella handlingar. Däremot menar han att den länken som skapar sambandet mellan skolprestation och kriminella handlingar är elevens relation eller attityd till skolan (ibid., s.120). Genom att bibehålla en god relation med eleverna samt se till att de har en god attityd till skolan, så kan brottsligt beteende förhindras och förebyggas.

Hirschis teori om sociala band har även applicerats på ungdomsbrottslighet i en svensk kontext av forskaren Jonas Ring (2022). I sin studie så studerar han sambandet mellan ungdomars brottsbelastning och bland annat de faktorer som Hirschi menar påverkar ungas brottsbenägenhet. Utifrån analyser av kvantitativa data så visar resultaten att teorin om sociala band får stöd då Hirschis fyra faktorer har ett samband med brottsbelastning. Till exempel så visar svaga band till föräldrar och skola en förhöjd risk för brottslighet. Men även föräldratillsyn, det vill säga i vilken grad föräldrarna har koll på barnets umgänge och fritid, menar Ring är en viktig komponent (Ring 2022, s.191). Komponenterna som i studien har samband men svaga sådana är anknytning till vänner samt involvering i aktiviteter. Däremot menar Ring att tidigare studier om anknytning till vänner visat att ett umgänge där till exempel alkohol och sena kvällar är involverat har ett samband med högre risk för brott (ibid., s.191)

3.3. Sammanfattning

Hirschis teori om sociala band samt Sutherland och Akers teori om social inlärning tar båda upp betydelsen av den sociala påverkan som samhället har på individer. Dessa teorier går delvis in i varandra vilket kommer vara tydligt i analysen av det insamlade materialet, men de har också vissa olikheter vilket gör att de kompletterar varandra. Hirschi har ett större fokus på individens kontroll över sig själv, medan Sutherland och Akers har ett fokus på hur samhället kan kontrollera och påverka en individ. Hirschi tar exempelvis inte upp vad det är som påverkar en individs övertygelse om att det är moraliskt rätt att följa lagen, vilket med

hjälp av Sutherland och Akers kan beskriva med sin sociala inlärning. Teorierna fungerar därför bra ihop då det berör liknande sociala funktioner men från olika perspektiv.

4. Metod

Nedan redogörs forskningsmetoden för studien. Där tas urval, datainsamling, intervjuguide och analysmetod upp. Även etiska överväganden samt studiens trovärdighet, överförbarhet och pålitlighet diskuteras och problematiseras.

4.1. Metodval

Studiens syfte är att bilda en djupare förståelse för hur inställningen till samt konsekvenserna av polisanmälningar i mellanstadiet ser ut, och har därför gjorts med hjälp av kvalitativ metod. Kvalitativa forskare vill ofta sträva efter en nära relation och att uppfatta den sociala verkligheten på samma sätt som den som lever i den uppfattar det (Bryman 2016, s.477), till skillnad från den kvantitativa forskaren som många gånger inte träffar deltagarna och därmed inte får en relation till dem (ibid., s.487). Den kvalitativa forskningen kan därför leda till en mer fyllig information om det som studien undersöker (ibid., 488).

För att samla in det kvalitativa materialet så användes semistrukturerade intervjuer. Andra kvalitativa metoder, som till exempel observationer, ansågs inte relevanta för de aktuella forskningsfrågorna. En semistrukturerad intervju utgår ifrån en mall med teman eller frågor (intervjuguide), men där intervjupersonen kan utforma svaren fritt på sitt eget sätt. Frågorna i intervjuguiden behöver inte heller ställas i den ordning de är nedskrivna i, och andra frågor kan också ställas (ibid., s.563). Då studien och därför också intervjuerna hade ett tydligt tema så var inte ostrukturerade intervjuer aktuellt. Mer om hur intervjuerna genomfördes tas upp under kapitlet Intervjuerna (4.3).

4.2. Urval

Urvalet i studien har gjorts med hjälp av ett målstyrt urval, vilket kvalitativa forskare ofta förespråkar då det sätter forskningsfrågorna i centrum (Bryman 2016, s.495). Eftersom forskningsfrågorna i denna studie specificeras på mellanstadieskolor, så begränsades urvalet till just det. Då det är en rektor på en skola som tar beslut om polisanmälan (Vainik 2017,

s.66), så var det rektorer och biträdande rektorer som kontaktades. Därför användes delvis ett kriteriestyrt urval, där de skolor som uppfyllde kriterierna för studien kontaktades (Bryman 2016, s.497). Urvalet begränsades först till närliggande kommuner (Lund med omnejd) men behövde på grund av brist på svar utökas till en större del av Skåne. Skolor kontaktades med hjälp av listor över kommunala skolor, där urvalet började vid närliggande kommuner och utökades efterhand. Att fokus i första hand låg på närliggande kommuner var med utgångspunkt i att fysiska intervjuer skulle vara möjliga. Urvalet påverkades därför på grund av detta. Men för att påverka det kriteriestyrda urvalet så lite som möjligt så kontaktades därför samtliga skolor som uppfyllde kriterierna i de valda kommunerna. Hur det valda området för urvalet av intervjupersoner påverkar studiens tillförlitlighet diskuteras i kapitel 4.6. Med hjälp av detta urval så skapades en kontakt med tre av intervjupersonerna. Övriga personer som kontaktas i de valda kommunerna hade inte möjlighet att medverka alternativt svarade inte alls.

Urvalet gjordes även delvis med hjälp av en person inom skolans värld som själv inte uppfyllde kriterierna för studien men som bidrog till att få kontakt med två av intervjupersonerna. De etiska aspekterna med denna typ av urval diskuteras under kapitlet om etik (4.5). Sammanlagt gjordes fem intervjuer med rektorer och biträdande rektorer. För att få en mer variation på studien så hade någon mer intervju önskats. Detta var inte möjligt på grund av tidsbristen hos många av skolorna som kontaktades.

4.3. Intervjuerna

Innan intervjuerna påbörjades så gjordes en intervjuguide (se Bilaga 1). Frågorna i intervjuguiden utgjorde en grund för de teman som intervjuerna skulle beröra, men där det även tillkom följdfrågor beroende på intervjupersonens svar. De förbestämda frågorna säkerställer att rätt ämnen berörs, men gör det även möjligt med flexibilitet (Bryman 2016, s.565). När urvalet av de förbestämda frågorna gjordes så ställdes frågan vad för information som behövs för att kunna svara på studiens forskningsfrågor. Frågorna baserades till stor del på den tidigare forskningen inom området och resulterade i tio olika frågor som även gav information om personens yrkesroll samt erfarenhet av att göra polisanmälningar i skolan. Bryman (2016, s.565) menar att det är viktigt att skaffa sig en bild av vad intervjupersonen tycker är viktigt och av betydelse för forskningsfrågorna, men samtidigt få en helhetsbild som täcker det valda temat för forskningen. I denna studies fall så ställdes ett antal frågor som

ansågs kunna bidra till att svara på forskningsfrågorna, men det var olika mellan intervjupersonerna vilka frågor som diskuterades mest. Det gjorde det möjligt för var och en att få diskutera det som de anser vara viktigt, men samtidigt få en helhetsbild av ämnet från samtliga intervjupersoner.

Deltagarna i studien som kontaktades fick information om studiens syften och innehåll, samt en kopia på intervjufrågorna för att förberedas på vilken typ av frågor som skulle ställas. Intervjupersonerna fick även frågan om att utföra intervjun fysiskt eller digitalt. Tre av intervjuerna utfördes fysiskt och de andra två digitalt via Teams. Intervjuerna pågick i cirka 30 minuter och samtliga spelades in. Det gjordes för att all information som intervjupersonen sagt ska finnas dokumenterad, vilket är viktigt för att få en detaljerad analys (Bryman 2016, s.566).

De negativa aspekterna med att genomföra intervjuer digitalt är att det kan uppstå tekniska problem eller störningar som försvårar flytet i intervjun, samt senare transkribering (Bryman 2016, s.593). Vid en fysisk intervju så kan både kroppsliga och icke-kroppsliga faktorer påverka intervjun. Exempelvis kan utseende på en person, eller hur personen rör sig omedvetet påverka interaktionen. Även den fysiska miljön kan ge en påverkan (Kvale & Brinkmann 2014, s.131,136). När en intervju sker digitalt, så minskar dessa påverkande faktorer, vilket på ett sätt kan ge en mer objektiv bild av interaktionen. Men det kan också göra att intervjupersonen inte känner en lika djup relation med forskaren och därför inte öppnar upp sig på samma sätt som vid en fysisk intervju. I en av de genomförda digitala intervjuerna så uppstod problem med tekniken kring inspelningen. Intervjupersonens svar finns därför inte på inspelning. Fältanteckningar har gjorts på samtliga intervjuer och så även på denna intervju, men begränsningarna med att förlita sig på fältanteckningar måste tas i beaktning. Det som intervjupersonen sagt blir med endast fältanteckningar en tolkning av mig som antecknare (Denscombe 2018, s.286), och därför viktas det aktuella materialet mindre än övriga material. Då materialet från intervjun inte är avvikande från de övriga materialen så är det därför fortsatt av relevans att ha med i studien.

Övriga fyra intervjuer har spelats in för att sedan transkriberas. Fördelarna med att intervjuer spelas in är att en noggrann analys av det som sagts underlättas (Bryman 2016, s.578). Samtliga av de fyra intervjuerna är transkriberade från början till slut. Ord som inte anses förändra innehållet i meningarna har tagits bort i transkriberingarna för att bidra till ett bättre flyt i de citat som används. Det är ord som exempelvis ”eh” och ”liksom”, då människor

sällan talar i hela meningar utan omedvetet lägger till denna typ av ord (ibid., s.581). Däremot har inga ord som kan förändra innebörden tagits bort.

4.4. Analys

Det insamlade materialet har analyserats med hjälp av tematisk analys. Till skillnad från andra analysmetoder så är inte tematisk analys bunden till en tydlig bakgrund, utan en tematisk analys är snarare något som kan användas tillsammans med andra tillvägagångssätt som exempelvis kritisk diskursanalys eller narrativ analys (Bryman 2016, s.702). I denna studie ansågs det inte relevant att kombinera tematisk analys med något annat tillvägagångssätt, framför allt på grund av storleken på studien. En tematisk analys görs med hjälp av teman eller kategorier som identifieras utifrån den insamlade datan. De teman som identifieras har en koppling till forsknings fokus och forskningsfrågor (ibid., s.703). Tematisk analys ansågs vara aktuell och relevant för denna studie då studiens syfte är att undersöka skolors egna erfarenheter, och den tematiska analysen bidrar till en detaljrik och djupgående analys av materialet.

För att identifiera teman i data så är repetition troligtvis det vanligaste sättet. Det kan vara något som återkommer i en datakälla, eller som återkommer i flera olika datakällor. Temat behöver vara relevant för studiens forskningsfokus och forskningsfrågor (Bryman 2016, s.705). När materialet kodades så användes en induktiv ansats, som innebär att man utgår ifrån materialet och inte från en teori. Vid tematiseringen av det kodade materialet användes däremot en deduktiv ansats, där teorin är i fokus och används i analysen av det insamlade materialet (ibid., s.49). Den fortsatta analysen av materialet styrs av en deduktiv ansats.

Bryman (2016, s.707) beskriver ett genomförande av en tematisk analys i sex steg, som baseras på bland annat Braun och Clarkes idéer. De sex stegen beskrivs kortfattat nedan och har utgjort grunden för den tematiska analys som gjort i denna studie:

1. Bli bekant med materialet, antingen delar av det eller hela materialet.
2. Gör en övergripande och första kodning av materialet
3. Utveckla kodningen till teman
4. Bedöm och granska koderna, exempelvis genom att dela upp i delteman och sätta namn på dessa
5. Undersök samband mellan begrepp, eller om styrka i ett begrepp påverkas av andra omständigheter

6. Visa hur de teman som tagits fram är intressanta och viktiga för studien, och koppla till forskningens frågor och litteratur

(Bryman 2016, s.707–708)

Det insamlade materialet har arbetats och delats upp för att sedan resultera i tre teman med tillhörande delteman. De teman som valdes ut är ”Normbrytande beteende som en lärandeprocess”, ”Polisanmälningar utifrån social kontroll” (med underkategorierna ”Relationer och anknytning” och ”Övertygelse”), samt ”Polisanmälningarnas påverkan på inlärningsprocessen för brottsligt beteende” (med underkategorierna ”Polisanmälan som en markering” och ”Dilemmat med en polisanmälan”). De teman som har valts ut grundar sig i de valda teorierna, och har systematiskt arbetats fram med hjälp av dessa. Utifrån de valda forskningsfrågorna så är dessa teman relevanta för att beskriva och problematisera användandet av polisanmälningar i mellanstadiet.

4.5. Etik och etiska överväganden

När någon typ av forskning genomförs så finns det fyra grundläggande begrepp att förhålla sig till, vilket även görs i denna studie. Dessa begrepp rör etiska frågor, och säkerställer att personerna som är involverade i forskningen deltar på ett säkert sätt som inte leder till någon skada eller integritetskränkning (Bryman 2016, s.170). Det första begreppet är informationskravet, som innebär att deltagande personer ska informeras om studiens syfte, samt undersökningens moment (ibid., s.170). Deltagarna fick en kortare information om studien och studiens syfte i de mejl som skickades ut före intervjuerna. När intervjun skulle genomföras fick intervjupersonen en upprepning av studiens syfte, samt hur materialet från intervjun sedan kommer användas. Samtliga deltagare gav samtycke till detta.

Det andra begreppet som Bryman (2016, s.170) tar upp är samtyckeskravet. Det innebär att deltagarna i undersökningen själva bestämmer över deras medverkan, vilket har uppnåtts i denna studie då medverkan var frivillig. Det tredje kravet är konfidentialitetskravet. Konfidentialitet innebär att alla personuppgifter som ingår i studien ska förvaras och anonymiseras så att ingen obehörig kan komma åt det (ibid., s.170–171). Två av intervjupersonerna har som tidigare diskuterats blivit kontaktade av en annan person inom skolans värld. I detta fall så vet denna person om att intervjupersonerna deltar i studien, vilket gör att full anonymitet inte kan garanteras. Intervjuerna berör inte någon känslig information och de var medvetna om att den externa personen känner till deras medverkan.

Vetenskapsrådet (2017) skriver att ”Anonymitet kan också uppnås genom att man gör insamlingen av material utan att en bestämd individs identitet antecknas (Vetenskapsrådet 2017, s.40). Däremot är en ersättning av ett namn med en kod eller ett annat namn sällan tillräckligt för att göra materialet anonymt (Eldén 2020, s.130). Därför framgår det inte i materialet vilken intervjuperson som har sagt vad (exempelvis i form av ”intervjuperson 1”, ”intervjuperson 2” och så vidare). Det gör att det blir svårare för de som läser studien att ta reda på vem som kan ha sagt vad, och det hanteras därför med den största möjliga konfidentialiteten utifrån de aktuella förutsättningarna.

Det sista begreppet som Bryman (2016) tar upp är nyttjandekravet. Materialet som har samlats in under studiens gång om enskilda personer får endast nyttjas för studiens ändamål (ibid., s.171). Detta kommer att uppfyllas och materialet kommer att raderas när studien är godkänd och publicerad. Det garanterar att uppgifterna inte kommer att kunna användas i något annat sammanhang än studiens ändamål.

4.6. Trovärdighet, överförbarhet och pålitlighet

I kvantitativ forskning så använder sig forskare ofta av begreppen validitet och reliabilitet för att mäta forskningens kvalitet (Bryman 2016, s.467). Inom den kvalitativa forskningen så har forskare tagit fram alternativa begrepp som är mer anpassade för att bedöma kvalitén på en kvalitativ studie. Dessa begrepp är trovärdighet, överförbarhet och pålitlighet (ibid., s.467).

Trovärdighet påverkas av om det finns många olika beskrivningar av en social verklighet. Att skapa ett trovärdigt resultat görs genom att utföra forskningen efter de regler som finns, samt att deltagarna i studien får ta del av resultatet för att säkerställa att deras sociala verklighet har speglats på rätt sätt för studien (Bryman 2016, s.467). I denna studie så har intervjupersonerna inte fått ta del av det sammanställda resultatet innan det användes i studien, vilket kan leda till att studiens trovärdighet minskar. Däremot har studiens syfte varit i åtanke under hela processen, och eftersom intervjuerna har spelats in och transkriberats så har risken för feltolkningar av intervjupersonernas svar minimerats i den mån som är möjlig.

Överförbarhet innebär hur pass överförbara resultaten i en studie är i ett annat sammanhang. I en kvalitativ studie av denna storlek så blir resultatet begränsat till en liten grupp individer med liknande erfarenheter (Bryman 2016, s.468). Syftet med resultatet är därför inte att det ska vara generaliserbart på hela befolkningen (i detta fall skolor), utan det ska i stället vara rimligt att överföra det till ett annat sammanhang. Då denna studie är baserad på

intervjupersoner från olika kommuner med olika förutsättningar, och ändå visar på många likheter i hur de tänker och arbetar, så bidrar det till att studiens överförbarhet till andra skolor ökar.

Det sista begreppet, pålitlighet, innebär att hela forskningsprocessen är transparent, och att varje steg i processen redovisas (Bryman 2016, s.468). I denna studie så berörs samtliga steg i urvalsprocessen, samt hur intervjuerna har utförts och materialet analyserats. Även studiens problem och begränsningar tas upp, vilket gör att pålitligheten för att studien har utförts på ett korrekt och medvetet sätt ökar.

4.7. Metoddiskussion

Metoden som använts för denna studie har fungerat bra utifrån studiens syfte och ändamål. De svårigheter som uppstått under insamlingen av material är som tidigare nämnt att det har varit svårt att få tag på personer som ville delta i studien. Metoden för intervjuerna har annars flutit på och användandet av semistrukturerade intervjuer bidrog till tydliga teman men samtidigt utrymme för egna tankar hos intervjupersonerna. Analysmetoden och valet av att göra en tematisk analys fungerade bra ihop med materialet. Vid en större studie hade det varit önskvärt att kombinera den tematiska analysen med en annan analysmetod för att få en djupare förståelse av det som intervjupersonerna sagt, exempelvis narrativ analys.

5. Resultat och analys

Nedan presenteras resultatet från de genomförda intervjuerna uppdelade i valda teman, tillsammans med den tematiska analysen baserad på tidigare presenterade teorier och forskning. I det första presenterade temat så beskrivs även skolornas generella inställning till polisanmälningar i mellanstadiet, samt vilka handlingar som alltid leder till en polisanmälan.

5.1. Normbrytande beteende som en lärandeprocess

Intervjupersonernas erfarenheter av att göra polisanmälningar i skolmiljö var relativt lika, och endast ett fåtal anmälningar hade gjorts. De var överens om att en elev som bär någon form av vapen i skolan alltid ska polisanmälas, samt oberäkneligt grovt våld. En av intervjupersonerna beskrev det som följande:

Alltså rakt upp går oprovocerat och slår till dem [pedagogerna] i ansiktet med en knytnäve eller så, då tycker jag att då får man ju polisanmäla det för det är våld mot tjänsteman. Men jag kan inte säga att det är det med ett litet barn som är i affekt och som slår hejvilt runt omkring sig på allting som kommer i sin närhet.

Att våld inte är ett acceptabelt beteende är något som intervjupersonerna är överens om, men att det finns fler faktorer att ta hänsyn till. I flera av fallen så nämndes diagnoser som en del i att vissa barn behöver ta till våld när de blir trängda och tappar kontrollen. Att då göra en polisanmälan var inte något som ansågs relevant, utan då behöver barnet andra typer av hjälp och stöd. Intervjupersonerna nämnde även återkommande att barn är just barn och att ”barn slåss”, då de inte utvecklat det konsekvenstänket som vuxna har.

Synen på när det är aktuellt att göra en polisanmälan stämmer överens med den tidigare forskningen (Vainik 2017) som menar att en rektors anmälan många gånger är med motiveringen att eleven behöver disciplineras, alternativt att ”något måste göras”. Det som intervjupersonerna i denna studies material skiljer på är handlingar som behöver åtgärdas med stöd och hjälp, och handlingar som är så pass grova att det måste göras en tydligare markering i form av en polisanmälan.

Utöver vapenbrott och grovt oberäkneligt våld så skiljde det lite i hur intervjupersonerna såg på andra typer av brott. Några anmälde alltid skadegörelse, och några nämnde narkotika. Även hot mot elev eller pedagog kunde vara aktuellt att polisanmäla beroende på omständigheterna. När det förekommer andra typer av våld som inte ses som lika allvarligt så tar skolorna inte hjälp av andra myndigheter i första hand. När de väljer att koppla in socialtjänsten beror på omständigheterna kring barnet.

I stället ses det oönskade beteendet hos barnet som en del av en lärandeprocess.

Intervjupersonerna förklarar det som att det många gånger är ett barn som inte kan kontrollera sig själv och som behöver hjälp på andra sätt än genom till exempel en polisanmälan. Barn på mellanstadiet är också i en ålder där inte konsekvenstänket är fullt utvecklat, vilket också är anledningen till att det är just 15 år som är straffåldern i Sverige. En av intervjupersonerna säger följande:

Men som sagt, om du och jag skulle spela fotboll mot varandra och du tycker det är hörna och jag tycker inte det är hörna, så kommer du och jag aldrig börja slåss över detta [...] Men vi har ju lärt oss det genom åren. Och jag kanske gjorde det [slogs] när

jag var nio år gammal. Då kanske jag inte hade orden för att resonera fram hur vi skulle lösa det.

Barn har inte alltid förmågan att reda ut en situation på ett sätt som en vuxen hade kunnat göra, och det är något som behöver tas i beaktning när det sker en önskad handling. Som tidigare nämnt så är även eventuella diagnoser något som måste tas i beaktning. Ett exempel var följande:

Jag har en gång haft en elev som slog rätt så rejält på sin lärare, och där jag stod och vägde om jag skulle göra en polisanmälan. Men då var det en elev med en diagnos, där vi vet hur vi behöver bemöta men han blev liksom inträngd i ett hörn och slog sig ut. Men jag kunde inte det. Alltså även om det är fel, gör han så när han är vuxen så är det ju katastrof. Han måste ju lära sig att han inte kan. Men då var han inte i ålder för att ha det konsekvenstänket som han kanske kommer ha när han är äldre.

När dessa typer av händelser sker så menar flera av intervjupersonerna att de behöver kolla på barnets miljö. Till exempel hur skolan agerar, vad det är för miljö runt barnet, vad barnet har för triggers, samt hur barnen runt omkring utnyttjar dessa triggers. Att arbetet kring barns beteende är något som behöver börja i tidig ålder är också något som framkommer i materialet. En intervjuperson säger följande:

Om man ska tänka i förlängningen så har man ju sett forskningsmässigt att vissa barn som har ett våldsamt beteende tidigt och söker sig mycket till våldsbejakande extremism och annat behöver man jobba med tidigt för där kan konsekvensen bli oerhört stor när de blir äldre och kanske har tillgång till andra grejer än vad jag kanske har när jag är tio år. [...] Men det menar på att vi måste ju tidigt kartlägga de här beteendena och se det som ett riskbeteende och agera i de situationerna.

Intervjupersonen bedömer det däremot inte som att det är något som alltid behöver leda till en polisanmälan, utan betonar att allt arbete kring barnet är viktigt. Utifrån Sutherlands teori om inlärningsprocessen (Akers 1998) så kan alla olika typer av interaktioner och sociala kontakter påverka individen, men det skiljer sig i om det har en positiv eller negativ påverkan. En individ lär sig vad som inte är ett brottsligt beteende på samma sätt som man lär sig vad som är ett brottsligt beteende. När ett barn inte har lärt sig hur en konflikt ska hanteras och istället tilltar våld, så är det en typ av interaktion som kan leda till att våld blir en lösning även i framtida konflikter om det inte leder till någon form av straff eller inlärnin g av ett annat beteende. En intervjuperson nämner att de på skolan ger eleven förslag på hur situationen hade kunnat hanteras i stället för att ta till våld. Om barnet endast får en bestraffning för sitt

beteende så kan det leda till att just det beteendet upphör, men om inte barnet får andra verktyg för att lösa konflikter finns det risk för att individens attityder och värderingar inte ändras, och därmed kan fortfarande våld eller annan typ av brottsligt beteende fortfarande vara en lösning (Akers 1998).

Att skolorna använder sig av olika typer av interna lösningar kan som intervjupersonerna säger vara en lärandeprocess för barnet, där fokuset inte direkt ligger på att bestraffa utan snarare att hitta sätt att hantera liknande situationer i framtiden. Det synsättet går att jämföra med Nils Christies (2005), som menar att det går att klassificera oönskade handlingar utan att barnet ses som en kriminell, samt att straff inte alltid är lösningen på brottsligheten.

5.2. Polisanmälningar utifrån social kontroll

5.2.1. Relationer och anknytning

När frågan om vilka nackdelar skolorna ser med att göra en polisanmälan ställdes så svarade samtliga att det kan påverka relationen med elevens föräldrar. Ett av svaren från en intervjuperson var följande:

Jag tänker ju mycket på relationerna. Om jag gör en polisanmälan, hur kommer min relation att vara med vårdnadshavarna efter det? För jag behöver relationen för att kunna jobba med barnets bästa.

Över lag så beskrivs vikten av att ha ett nära samarbete med barnet för att kunna ge rätt hjälp och stöd. Vid en polisanmälan så kan skolans möjligheter att hjälpa barnet begränsas, vilket också kan förvärra situationen och leda till ett fortsatt oönskat beteende. Att relationen med föräldrarna skadas kan också påverka barnets förtroende till vuxenvärlden, vilket ges som exempel nedan:

Nackdelar kan vara att relationen med hemmet kan bli lite skadad. Barnet kan tappa litegrann förtroendet för vuxenvärlden om det inte hanteras på rätt sätt.

Att barnet tappar förtroendet för vuxenvärlden, kan utifrån Hirschis (2002) teori om sociala band och begreppet anknytning beskrivas som en negativ påverkan på det normbrytande beteendet. Om barnets relationer till skolan och kanske även till föräldrarna försvagas, så kan det ge en förhöjd risk för ökad brottslighet (Ring 2022). I samtliga fall så tar intervjupersonerna upp svårigheterna med att hjälpa barnet in på rätt bana i livet utan

föräldrarnas stöd. Om barnet inte känner att någonting händer efter en polisanmälan så kan det också leda till att förtroendet och relationerna till skolan och vuxenvärlden minskar.

Något som det teoretiska perspektivet om sociala band (Hirschi 2002; Ring 2022) också tar upp är i vilken grad föräldrarna har koll på barnets umgänge och fritid, vilket är en del i relationen mellan föräldrar och barn. Vid en svag föräldratillsyn så finns också en ökad risk för normbrytande beteenden. En av intervjupersonerna sa följande:

Då tänker jag också att min förhoppning blir, i det samtalet med polisen när polisanmälan kommer in, och när polisen hör av sig till vårdnadshavaren att det har kommit in en polisanmälan och att det kommer göra en socialtjänstanmälan, att de också har ett samtal med mamma och pappa. Kring att vad vet du om vad ditt barn gör på kvällar och helger? Hur aktiv är du i ditt barns vardag och verklighet? Det kan ju vara föräldrar som är helt frånvarande och inte ett ont anande.

Här menar intervjupersonen på att en polisanmälan kan vara en möjlighet för ovetande och frånvarande föräldrar att få ett uppvaknande kring sitt barns beteenden. Precis som i den tidigare forskningen inom området så kan polisanmälan ses som ett sätt att fånga föräldrars uppmärksamhet (Vainik 2017). Att göra en polisanmälan behöver nödvändigtvis inte ha den negativa påverkan som diskuterats ovan. Flera av intervjupersoner tar upp exempel på elever där en polisanmälan har gett en positiv effekt på relationerna med föräldrarna, och där det har lett till att det oönskade beteendet inte har upprepats.

Jag har haft vårdnadshavare som varit tacksamma att man har gjort det [polisanmälan]. Där de har sagt ”tack, vi behöver hjälpen”. Att man inte klarar av situationen hemma längre. Så jag har aldrig varit med om att det har skadat relationen.

Relationer är ett återkommande tema i materialet, och precis som Hirschi (2002) menar så är individens relationer till andra kanske det som är viktigast för att behålla den sociala kontrollen och inte hamna i oönskade beteenden. När en polisanmälan mot en elev som inte är straffmyndig görs så kan det bli en positiv påverkan på relationen till föräldrarna och eleven, vilket kan leda till en ökad social kontroll.

5.2.2. Övertygelse

Hirschi (2002) menar att ju mindre en individ tror på vikten av att följa lagar, desto större är risken att bryta mot dessa. På samma sätt menar intervjupersonerna att det är för barn i skolmiljö. Om inte barnet har rätt inställning till att det som hänt var fel, så kommer det öka

riskerna för att beteendet fortlöper. Det som flera av intervjupersonerna tar upp som en avgörande faktor för barnets inställning till ett beteende är föräldrarna. Ofta går det hand i hand med hur relationen till föräldrarna ser ut efter en polisanmälan, vilket beskrivs ovan. En av intervjupersonerna berättar om att effekten av polisanmälningar de gjort har blivit bra i många fall, men inte i alla.

Det ger inte alls samma positiva effekt alltid när det är så att man polisanmäler för att det är våld mot tjänsteman [pedagog]. Där är det ibland lättast som förälder att man vill bara fortsätta kasta paj tillbaka. ”Det var pedagogens fel”, ”pedagogen kunde ha gjort såhär istället”.

Här menar intervjupersonen att effekten påverkas av hur föräldrarna bemöter den händelsen som lett fram till polisanmälan. Om inte föräldrarna anser att barnet har gjort något fel trots att händelsen bevitnats av vuxna, så blir det också lättare för barnet att rättfärdiga det som har hänt. Det kan beskrivas med hjälp av Sutherlands (Akers 1998) teori om social inlärning och främst processen för rationalisering. Om barnets beteende blir rättfärdigat av föräldrarna så ökar risken för att barnet fortsätter med samma beteende och i stället rationaliserar det. En av intervjupersonerna nämner också att de exempelvis haft föräldrar som vid ett bråk mellan två elever sagt att de bett sitt barn att slå tillbaka om hen blir slagen. Det är också en del i hur föräldrar påverkar barnets övertygelse och rationalisering av oönskade handlingar.

En annan intervjuperson ger ett liknande argument kring hur barns beteende rättfärdigas av föräldrarna:

För den eleven med misshandeln blev det inte bra, men det har jättemycket att göra med hur föräldrarna...[...] Där handlade hela samtalet om vad vi kunde gjort annorlunda vad skolan inte har gjort och vilket stöd över tid skolan inte har gett. [...] Så när föräldrarna är väldigt tydliga med att någonting är skolans fel så blir ju barnen styrka i det. Och tar liksom inte... de rättfärdigar det dåliga uppförandet med det. Att skolan är ju ändå dumma i huvudet så det kvittar vad jag har gjort.

Precis som Akers (1998) och Hirschi (2002) menar så är både övertygelse och rationalisering av beteende viktiga komponenter när det handlar om en persons oönskade beteenden. I fall med barn där de fortfarande har en nära relation med sina föräldrar så spelar föräldrarna en viktig roll i barnets lärande. Om inte föräldrarna arbetar tillsammans med skolan och istället vänder det mot skolan så försvåras skolans arbete med eleven. Föräldrarnas inställning till den händelse som skett kan också påverka relationen med skolan och därmed göra att risken för oönskade beteenden blir ännu större.

På samma sätt som föräldrars inflytande kan vara negativt, så kan det också ha en positiv effekt på barnets övertygelse om vad som är moraliskt rätt. Intervjupersonen nedan beskriver hur arbetet med barnet underlättar när föräldrarna inte ifrågasätter skolans bedömning av barnets beteende:

Men de flesta föräldrarna, om jag ringer eller någon annan här ringer, så ”tack så hemskt mycket, jag ska prata med mitt barn”. Det är inget ifrågasättande.

I stället för att beteendet rättfärdigas och ifrågasätts av föräldrarna så tar föräldrarna ansvar för sitt barns beteende och arbetar tillsammans med skolan för att förebygga fortsatta oönskade beteenden. Utifrån tidigare diskussion om övertygelse och rationalisering så ger dessa föräldrar barnet bättre förutsättningar att förstå och övertygas om vad som är moraliskt rätt och vilka regler som ska följas i samhället.

5.3. Polisanmälningars påverkan på inlärningsprocessen för brottsligt beteende

5.3.1. Polisanmälan som en markering

Vid de fallen där det har behövt göras en polisanmälan på någon av skolorna så har det på samtliga skolorna delvis varit för att göra en markering. En polisanmälan benämns av skolorna som den allvarligaste formen av markering som kan göras utöver avstängning.

Alltså förväntan med en polisanmälan är att det är väl kanske den skarpaste och tydligaste markeringen vi kan göra som skola. Det och avstängning. Och att det då också ska få rätsida kanske på problemen.

Polisanmälan kanske förvärrade det för att föräldrarna blev rädda. Men samtidigt var det en otroligt viktig markering. Så det spelar ingen roll, vi var tvungna att göra den.

Att göra en polisanmälan för att markera en gräns blir en form av social inläring för barnen. Som tidigare diskuterat så finns det andra typer av interaktioner och ingripanden som kan hjälpa barnet på rätt bana igen, men ibland behövs det även en annan typ av straff eller markering för att få ett slut på beteendet. En intervjuperson menar att det vid grova kriminella handlingar måste till en anmälan för att dra en extra tydlig gräns för vad som är ett okej beteende. Eftersom inlärningsprocessen fungerar på båda hållen (Akers 1998) så kan det bli en inläring för ett brottsligt beteende om inte dessa tydliga gränser sätts. Däremot är det svårt att svara på om det är polisanmälan som är den avgörande faktorn i den sociala inläringen, eller annat arbete kring barnet.

Ett inlärt kriminellt beteende menar Sutherland främst kommer från en individs närmsta vänner och familj (Akers 1998). Förutom att det därför är viktigt att se över individens umgänge och miljö, så blir det också viktigt att agera utifrån att det ska vara en markering även för övriga barn. Om inte ett oönskat beteende anmäls eller utreds så ökar risken för att andra barn tar efter.

För det är ju flera barn som vet om att det är du som har gjort det, och då sänder ju det också en signal att det är fritt fram, vi kan krossa alla rutorna på skolan, det händer ingenting.

Intervjupersonen som citeras ovan ger ett exempel på en elev som var inblandad i en skadegörelse men som kom och erkände det och berättade vem mer som varit där. I det fallet blir det viktigt att berömma eleven för att den har kommit och berättat, men samtidigt kan det bli fel om eleven inte anmäls för sin medverkan. Intervjupersonen beskriver det som att barnen kan få uppfattningen om att det är okej att förstöra eller att slåss, så länge man berättar för en vuxen sen för då händer ingenting. Det kan beskrivas med Akers (1998) förklaring om att individer efterliknar varandra och ser vad andra får för negativa och positiva konsekvenser av handlingar. En inläring av ett beteende är enligt Akers (1998) även ett aktivt val, och där individen ser fördelar med att använda sig av den typen av beteende. En positiv förstärkning av ett beteende kan till exempel vara det som intervjupersonen ovan nämnde, att den får beröm för att den kommer och berättar. Om inte det följs upp av någon form av negativ förstärkning så ökar risken för att barnet endast ser fördelar med att efterlikna beteendet.

Förutom en markering för individen som begått brottet samt andra barn i skolan, så tas det även upp att en polisanmälan kan bli en markering mot föräldrarna.

Det kan ju till och med vara en polisanmälan som den markerar för vårdnadshavaren att du, nu är det riktigt illa här, ni måste vakna upp.

En markering mot vårdnadshavarna går hand i hand med de tidigare diskussionerna om Hirschis (2002) övertygelse samt Akers (1998) rationalisering. En polisanmälan eller anmälan till socialtjänsten kan göra att föräldrar som ifrågasätter skolans agerande och står på sitt barns sida kommer till rätsida med att barnet har gjort fel och behöver hjälp. Det i sin tur kan motverka rationaliseringen av beteendet.

5.3.2. Dilemmat med en polisanmälan

Under intervjuerna med de olika skolorna så kommer det även fram olika dilemman med att göra en polisanmälan mot barn som inte är straffmyndiga. Det första dilemmat handlar om hur en polisanmälan kan leda till en felaktig social inläring. När en person under 15 år blir polisanmäld så går det i nästan alla fall till socialtjänsten (de 2014). Att då få en polisanmälan på sig som inte leder till någonting kan i stället ge eleven en signal att det inte var så farliga konsekvenser och att beteendet kan fortlöpa även efter 15 års ålder. Intervjupersonen vars intervju inte finns transkriberad beskriver det som att en polisanmälan kan ge eleven en felaktig signal. En annan intervjuperson beskriver polisanmälan som:

När man anmäler till socialtjänsten så ber man om hjälp och stöd. När man anmäler till polisen så ber man om repressalier till en grupp som inte kan ge repressalier.

Det kan ju också vara så att man inte blir så rädd för det med polisanmälan.

Sutherland (Akers 1998) menar att ett en individ lär sig utifrån belöning, straff, imitation och differentiell förstärkning. Om ett beteende leder till något som ska vara ett straff, exempelvis en polisanmälan, men som inte blir ett straff då barnet inte är straffmyndigt, så blir inte beteendet inte heller alltid bestraffat i den utsträckning som kanske behövs för att beteendet ska avta. I stället lär sig barnet att en polisanmälan inte leder till någonting, utan ibland bara ett enda samtal med socialtjänsten. Det kan ge signalen att en polisanmälan inte är något att vara rädd för, och att beteenden som leder till en polisanmälan kan fortlöpa då belöningen med beteendena väger över. En polisanmälan kan alltså få en motsatt effekt mot den tidigare diskuterade markeringen som skolorna önskar med en polisanmälan, vilket också är någonting som bör tas i beaktning i de fall där en polisanmälan övervägs mot en minderårig elev.

Ett annat dilemma med en polisanmälan är om de övriga diskuterade faktorer inte fungerar, och skolan eller socialtjänsten inte kan arbeta med att hjälpa barnet. Om till exempel föräldrarna rättfärdigar barnets beteende, eller att relationen med skolan inte fungerar, så kommer inte heller skolan ha mandat för att få barnet på rätt bana. Ibland kan det krävas att barnet byter miljö, antingen genom att byta skola inom samma ort, eller ibland byta till en annan kommun för att komma bort från i många fall ett felaktigt umgänge.

Föräldrarna har väldigt mycket rättigheter och väldigt lite skyldigheter i lagen gentemot skolan. Och det är en svårighet faktiskt. De kan ställa väldigt höga krav på vad skolan ska göra utan att göra någonting själva.

Om inte föräldrarna är delaktiga i att underlätta för barnet som har begått en oönskad handling och polisanmälts, så blir skolan väldigt begränsade i vad som kan göras. Detta diskuterades även under avsnittet om relationer (2.2.1).

Det beror väldigt mycket på hur aktiva man varit som mamma och pappa, till att kunna komma till andra ställe. Alltså kanske byta miljö, kanske byta skola, och då tänker jag inte byta inom byn utan kanske att byta till en annan tätort. [...] Det finns väldigt lyckosamma gånger där det har gått väldigt väldigt väl [efter en polisanmälan], och det finns de där det inte har gjort någon skillnad överhuvudtaget. Där man har kunnat vara kvar i samma gängbildning, ha kvar samma beteende. Destruktiva beteende då.

Det Sutherland (Akers 1998) har sagt och som även tidigare tagits upp är kompisars inflytande på den sociala inläringen. Hur många kriminella vänner jämfört med icke-kriminella vänner en individ har påverkar också graden av risk för att själv hamna i ett kriminellt beteende. Typ av umgänge nämns också i Rings (2022) forskning om Hirschis sociala band. Där benämns kopplingen mellan vänner och kriminalitet som svag, men att ett umgänge med alkohol och sena kvällar ger en högre risk för brottsligt beteende. Om ett barn utför en handling i skolan som leder till en polisanmälan, så är risken större att beteendet fortlöper om individen fortfarande får vara kvar i samma umgänge, vilket även intervjupersonen ovan menar. När det ska göras en polisanmälan är därför, som nämnts ett flertal gånger tidigare, ett samarbete med föräldrarna viktigt för att kunna ge eleven rätt förutsättningar att få ut den önskade effekten från en polisanmälan. Om det inte är möjligt att förebygga fortsatt brottslighet så kan det leda till det som nämdes tidigare i detta avsnitt, att en polisanmälan inte förknippas med något negativt och att det inte heller avskräcker ett fortsatt oönskat beteende.

6. Avslutande diskussion

6.1. Sammanfattning av resultat och analys

Polisanmälningar i skolmiljö mot elever i mellanstadiet är något som av intervjupersonerna ses som en sista utväg, en markering, för att få en elev på rätt väg i livet igen. Det är i intervjumaterialet ett stort fokus på föräldrarnas roll, inflytande och relationer med både skolan och barnet. Detta kan förstås och problematiseras med både Hirschis (2002) teori om sociala band, samt Sutherlands och Akers (1998) teori om social inläring. Polisanmälningar blir ett av många sätt att lära ett barn vad som är ett normbrytande beteende i samhället.

Genom att göra en polisanmälan så anser man att barnet konsekvenser för sitt agerande, vilket enligt Sutherland och Akers (1998) kan motverka att samma handling sker igen. Men på samma sätt menar intervjupersonerna att en polisanmälan kan få en motsatt effekt, då barnet inte är straffmyndigt och därför inte får något ”straff”. Då kan det i stället bli en social inlärning att det inte händer något vid den typen av beteende. När en polisanmälan görs så betonar intervjupersonerna vikten av att ha ett bra samarbete med föräldrarna, då det är avgörande för om den hjälp barnet får kommer att göra någon nytta. När föräldrarna inte vill samarbeta med skolan, så finns det risk att även barnets relation med skolan försämras, vilket enligt Hirschis (2002) teori om anknytning kan leda till en ökad risk för brottslighet. Även föräldrarnas rättfärdigande av barnets beteende är av betydelse, och kan förklaras med både Akers (1998) rationalisering och Hirschis (2002) övertygelse.

6.2. Diskussion

Studiens syfte har varit att undersöka skolors inställning till att polisanmäla barn i mellanstadiet, samt vilka för- och nackdelar det finns med att göra en polisanmälan mot en person under 15 år. Den tidigare forskningen inom området visar på att polisanmälningar i skolmiljö oftast görs med motiveringen att det ska vara en markering för både barnet som utfört handlingen samt för omgivande barn, eller att det är en ”sista utväg” (Vainik 2017). Detta stämmer överens med denna studie, som också visar på att polisanmälning används i syfte att markera vid allvarlig brottslighet eller där inga andra insatser från skolan har hjälp. Det som Vainiks studie tar upp är hur polisanmälan fungerar som en kommunikationskälla mellan skola, föräldrar och socialtjänst. Däremot går inte Vainik djupare på vilken funktion en polisanmälan kan ha, vilket denna studie har ett större fokus på.

Skolorna lyfte det som något viktigt att alltid ingripa vid oönskade beteenden i god tid innan gränserna har tänjts på till allvarligare brottslighet. Detta visar även den tidigare forskningen vara av stor vikt för att kunna bryta ett barns negativa utveckling (Tham 2022). Thams studie visar också på att oönskade beteenden i många fall inte leder till framtida brottslighet, och därför är inte alltid tidiga ingripanden lösningen för att minska framtida brottslighet. Att använda sig av en polisanmälan mot ett barn som har begått en handling som klassas som ett brott, är inte alltid en lösning för att förebygga brottslighet. I stället visar denna studie på att en polisanmälan många gånger inte ger någon effekt, då personerna kring barnet inte stöttar upp på det sättet som behövs. Polisanmälan i sig är därför inte alltid lösningen, då det är flera faktorer som spelar in än att bara göra en tydlig markering. Även skolans och

föräldrarnas arbete kring barnet blir en form av tidigt ingripande, men det är nödvändigtvis inte på grund av misstanke om fortsatt kriminalitet i vuxen ålder. Denna studie visar på att barnet många gånger bara behöver lära sig vad som är ett okej beteende eller inte genom att samhället reagerar och stöttar.

Polisen kan ha en viktig roll i barnets inläring samt skapa en trygghet. I till exempel studien från USA så visar det att en polisiär närvaro i skolorna skapar trygghet och ökar säkerheten på skolan (Coon & Travis III 2012). I Sverige arbetar inte polisen på samma sätt i skolorna, men att ha en samverkan mellan skola och polis är något som intervjupersonerna lyfter som underlättande för att få stöttning i hur arbetet kring vissa elever bör se ut. Skolornas förhoppning är att insatser ska sättas in i så pass god tid att en polisanmälan aldrig behöver vara aktuell. Christie (2005) menar att det idag är mycket lättare att ta hjälp av polisen vid ärenden i skolan än vad det var förr, men utifrån denna studies intervjumaterial är det inte på någon av de aktuella skolorna något som vill göras. I stället strävar skolorna efter att lösa problem på egen hand och tillsammans med föräldrar, och vid behov i stället koppla in socialtjänsten. Inställningen till polisanmälan är generellt att det endast ska göras när det av högsta grad är nödvändigt.

Christies (2005) tankesätt om att brottslighet är en social konstruktion och inte nödvändigtvis är något som bör straffas är något som återfinns även i skolornas tankesätt. Samtliga intervjupersoner var tydliga med att nämna att ”det är ju barn” och att barn inte alltid förstår vilka konsekvenser deras handlingar har. Att då alltid gå in och straffa ett beteende gynnar inte alltid barnets utveckling, utan hos ett barn behövs det snarare andra typer av insatser i form av stöd och hjälp. Barnet behöver också få chansen att lära sig vilket beteende som är bättre att använda sig av i den situation som uppstått, för att kunna motverka att det oönskade beteendet återanvänds i framtiden. Genom att göra polisanmälningar av brott i grundskolan obligatoriskt, så kan det finnas en risk att barns behov förbises och att fokus blir mer på att straffa än att hjälpa. Det kan utifrån vad den tidigare forskningen, använda teorier, samt intervjumaterialet för denna studie vara något som blir negativt för barnets utveckling och sociala inläring.

6.3. Studiens styrkor och begränsningar

Metoden som användes för arbetet fungerade bra utifrån studiens syfte. Det som hade stärkt metoden hade varit en större spridning på intervjupersoner samt fler skolors syn på ämnet.

Genom att genomföra intervjuer i olika kommuner så samlades material in med så stor spridning som möjligt utifrån den tid och utrymme som fanns för studien. Studiens storlek gör det därför inte resultatet representativt för hela landet, men det visar ett stickprov på hur vissa skolor resonerar kring ämnet.

Teorierna som valdes var ganska självklara när intervjumaterialet arbetades igenom. De teman som kunde identifieras i de transkriberade intervjuerna var enkla att sätta in i de valda teorierna och mycket av materialet kunde därför analyseras och problematiseras. Både den sociala inlärningsteorin, samt teorin om social kontroll har ett fokus på den sociala strukturen som finns i samhället och hur den påverkar kriminella och icke-kriminella beteenden. Studien är därför begränsad till det synsättet, och en polisanmälan av ett barn i skolmiljö påverkas troligtvis av flera andra faktorer än den sociala påverkan som tas upp. Intervjumaterialet hade ett genomgående fokus på framför allt påverkan från föräldrar, vilket också ger en begränsning i analysen. Trots olika teman som fungerar bra med teorierna, så blir analysen upprepande och återkommande till liknande argument. Detta är en begränsning som kommer ifrån intervjumaterialet och är svårt att komma ifrån utan att samla in mer material. Studien blir därmed begränsad till just detta synsätt och dessa teoriers förklaringar till hur en polisanmälan kan påverka barn.

6.4. Framtida forskning

Det uppkom ett par tankar under studiens gång som hade varit intressant att studera i framtiden. Nästan alla intervjupersoner nämnde att effekten av en polisanmälan inte är något som de har funderat på, utan det är något som görs systematiskt. Intervjuerna väckte därför nya tankegångar hos flera av personerna. Att skolor idag inte funderar på hur en polisanmälan kan påverka eleven utöver relationen med elev och föräldrar, kan utifrån denna studies resultat vara en nackdel för barnet i andra perspektiv. Det kan också finnas fall som idag inte anmäls av skolorna på grund av den systematik som finns (till exempel slagsmål som inte anses vara av tillräckligt allvarlig grad), som hade fått en positiv effekt av en polisanmälan. Att djupare studera effekten av en polisanmälan hade därför kunnat ge skolor hjälp i att veta när en polisanmälan ska eller bör göras. Studien hade kunnat göras med en kombinerad kvalitativ och kvantitativ metod. Dels för att få med statistik över hur polisanmälningar har gett effekt för ungas förekomst i brottsregister i framtiden, dels för att få djupare beskrivningar från de parter som är involverade i en polisanmälan av ett barn. Ett abduktivt utgångsläge hade gett

möjlighet att samla in material för att sedan granska och applicera i en teori. Alternativt en induktiv ansats för att generera nya teorier kring hur polisanmälningar påverkar barn.

En annan tanke som dök upp var att den tidigare forskningen om att ingripa vid oönskat beteende hos barn är att det finns risk för att barnet stämplas som kriminell och att det hänger med barnet in i vuxenlivet. Till exempel lyfter Christie (2005) att det kan vara en nackdel för barnet i framtiden att bli satt i det kriminella facket som ung. Innan intervjuerna påbörjades så var tanken att Beckers teori om stämpling skulle användas i analysen. Under intervjuerna så var det endast en person som tog upp just stämpling som ett exempel när frågan om nackdelar med en polisanmälas ställdes, och intervjupersonen menade att det inte var något som hen ansåg vara relevant. Då det inte är något som de intervjuade skolorna tänker på idag, så hade det varit givande att djupare studera skolors syn på att barn stämplas som kriminella, samt att se om de barn som har blivit polisanmälda i ung ålder påverkas av det i framtiden. En eventuell studie inom området hade kunnat göras med en deduktiv ansats där exempelvis Beckers stämplingsteori prövas mot ett insamlat material. Förslagsvis görs även denna studie kombinerad med statistik och kvalitativa data från till exempel barnens perspektiv.

7. Referenser

- Akers, R.L. (1998) Social learning and social structure: A general theory of crime and deviance. Boston: Northeastern University Press
- Bryman, A. (2016) Samhällsvetenskapliga metoder. 3e uppl., Stockholm: Liber AB
- BRÅ (2014) Brott begångna av barn – En utvärdering av ändringarna i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare under 15 år. Rapport 2014:20.
- BRÅ (2023) Polisanmälda brott mot barn i åldern 7–15 år. Rapport 2023:8.
- Christie, N. (2005) Lagom mycket kriminalitet. Stockholm: Natur & kultur
- Coon, J.K. & Travis III, L.F. (2012) The role of police in public schools: a comparison of principal and police reports of activities in schools. *Police Practice and Research*, 13 (1). Ss.15-30. <http://dx.doi.org/10.1080/15614263.2011.589570>
- Denscombe, M. (2018) Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna. 4e uppl., Lund: Studentlitteratur AB.
- Eldén, S. (2020) Forskningsetik – Vägval i samhällsvetenskapliga studier. Lund: Studentlitteratur AB
- Hirschi, T. (2002) Causes of delinquency. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014) Den kvalitativa forskningsintervjun. 3e uppl., Lund: Studentlitteratur AB
- Murrell, A.R., Christoff, K.A. & Henning, K.R. (2007) Characteristics of domestic violence offenders: Associations with childhood exposure to violence. *Journal of Family Violence* 22.523-532.
- Newburn, T. (2017) Criminology. 3e uppl., New York: Routledge
- Ring, J. (2022) Sociala band, självkontroll, kamrater och brottslighet bland unga. Estrada, F., Flyghed, J. & Nilsson, A. (red). Den svenska ungdomsbrottsligheten. 5e uppl., Ss. 165-200. Lund: Studentlitteratur AB.
- Sandahl, J. (2022) Brottsligheten och skolan. Estrada, F., Flyghed, J. & Nilsson, A. (red). Den svenska ungdomsbrottsligheten. 5e uppl., Ss. 347-376. Lund: Studentlitteratur AB.
- SOU 2024:17. Skolor mot brott.

- Tham, H. (2022) Tidiga ingripanden och individinsatser som kriminalpolitisk strategi.
- Estrada, F., Flyghed, J. & Nilsson, A. (red). Den svenska ungdomsbrottsligheten. 5e uppl., Ss. 309-346. Lund: Studentlitteratur AB.
- Vainik, A. (2017) Polisanmälningar i grundskolan. Växjö: Linnaeus University Press.
- Vetenskapsrådet (2017) God forskningssed. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilaga 1

Intervjuguide

- Hur länge har du arbetat som rektor/bitr. rektor?
- Vad har du för erfarenheter av polisanmälningar i skolmiljö?
- Hur hanterar du och dina kollegor när barnen slåss eller gör någon annan oönskad handling på skolan?
- Hur är er generella inställning till att göra polisanmälningar vid oönskade handlingar av barn på mellanstadiet?
- Påverkar ålder och mognad på barnet beslutet om det ska göras en polisanmälan?
- Vilka handlingar anser ni bör polisanmälas? Vilka handlingar bör inte polisanmälas?
- Vad ser ni för för/nackdelar med att göra en polisanmälan?
- Vad förväntar du dig av en polisanmälan?
- När (om) ni har gjort en polisanmälan, hur har ni upplevt effekten av den?
- Finns det något som du vill lägga till?